

Folklorni obrazci so razvrščeni od besedilno najkrajših do besedilno najdaljših (obrednih folklornih obrazcev).

1. Delovni vzkliki: za živali (vprežne, čredne, jate) / za ljudi.
2. Pozdravi: formalni / neformalni.
3. Kletvice: kletvice / žaljivke in zmerljivke / evfemizmi.
4. Pregovori: pravi pregovori / maksime / napotila (zdravstvena in kmetijska, ki so razdeljena še na vremenska predvidevanja in kmetijska predvidevanja).
5. Uganke: prave uganke / šaljiva vprašanja / modra vprašanja / seksualne uganke.

6. Zagovori: proti boleznim in urokom človeka / proti boleznim in urokom živine.
7. Folklorne molitve: jutranje / večerne / priložnostne.

Razprava se naslanja na arhiv gradiva v Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, v katerem je shranjena Štrekljeva zbirka folklornih obrazcev (okrog 1.500 enot) in t. i. samostojna zbirka folklornih obrazcev (okrog 60.000 enot); avtorica je z intervjuji, z zapisovanjem vsakdanje komunikacije ter izpisovanjem iz tiskanih in drugih medijev zbrala tudi sodobno gradivo, na podlagi katerega je lahko opa-

zovala spreminjanje folklornih obrazcev, kot je nakazano v sklepu razprave. Delo je opremljeno s povzetkom v angleščini in seznamom literature, ki vsebuje več kot 150 bibliografskih enot. Knjiga *Beseda ni konj* je pregledna in uporabna, prav bo prišla raziskovalcem, ki se ukvarjajo s katero koli vrsto folklornih obrazcev ali govorjenim jezikom in njegovo estetiko, pa tudi učiteljem na različnih stopnjah, študentom in vsakomur, ki ga ta tema zanima. V morebitnem ponatisu bi bil glede na obsežnost arhivskega gradiva dobrodošel še dodatek z več primeri za vsak posamezni žanr folklornih obrazcev.

TATJANA DOLŽAN ERŽEN (ur.): Obleka, ki je naredila človeka: Katalog sto in več let starih oblačil iz etnološke zbirke Gorenjskega muzeja.

Gorenjski muzej, Kranj 2015, 148 str.

OBLEKA, KI JE NAREDILA ČLOVEKA

KATALOG STO IN VEČ LET STARIH OBLAČIL
IZ ETNOLOŠKE ZBIRKE GORENJSKEGA MUZEJA

Ljubiteljski poustvarjalci preteklih načinov oblačenja so težko pričakovali knjigo o oblačilih, ki jih v svoji etnološki zbirki hrani Gorenjski muzej v Kranju. Knjigo je uredila in večji del besedila

napisala etnologinja in kustosinja Gorenjskega muzeja Tatjana Dolžan Eržen, uvodno besedo je prispevala direktorica muzeja Marjana Žibert, poglavje o konserviranju in restavriranju pa tamkajšnja konservatorica Marjanca Jeglič.

Knjigo odlikuje strnjeno besedilo v treh delih. V prvem so prek plakatov, ki so spremljali istoimensko občasno razstavo Gorenjskega muzeja, izpostavljene posebnosti in splošnosti preteklega oblačenja Gorenjcev, v drugem delu so predstavljena izbrana oblačila, ki so se ohranila v etnološki zbirki Gorenjskega muzeja, v tretjem delu pa je razložen način konserviranja in restavriranja oblačil. Besedilo bogatijo številne fotografije posameznih oblačil; predstavljena so cela oblačila in njihove podrobnosti, ki pričajo predvsem o posebnostih okraševanja. Fotografije je prispevalo več avtorjev (Helena Rant, Studio SonataPHOTOGRAPHICA, Milan Kambrič, Marjanca Jeglič, Irena Gortan Armanini, Iva Legat in Maja Zorec). Dodane so slikovne priloge iz zbirk Gorenjskega

muzeja, Grafičnega kabineta Narodnega muzeja Slovenije in Slovenskega etnografskega muzeja, ob tem pa tudi risbe krojev oblačil, ki sta jih narisala Andreja Stržinar in Brane Demec.

Gorenjski muzej v etnološki zbirki hrani okrog 250 kosov oblačil, ki izvirajo iz 19. in z začetka 20. stoletja. Ohranila so se predvsem ženska praznična oblačila, največkrat zato, ker so jih ljudje pozneje uporabljali za pripadnostno kostumiranje. V knjigi so predstavljena predvsem ženska oblačila, manj je moških in še manj otroških, za kar je več razlogov; dodanih je nekaj obuval. Največ oblačil, ki so predstavljena v katalogu, je bilo zbranih v Bohinju, veliko pa tudi v Kranju in okoliških vaseh – Preddvoru, Šenčurju, na Lužah; posamezni predmeti prihajajo od drugod.

Podrobnejše spoznavanje zbirke oblačil Gorenjskega muzeja se je začelo leta 2008 na seminarju, ki jih pripravlja Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Ta je takrat v Kranju pripravil prvo iz serije vsakoletnih izobraževanj

* Bojan Knific, dr. etn., viš. kust., Tržiški muzej, Muzejska 11, 4290 Tržič; bojan.knific@guest.arnes.si.

o oblačilni dediščini. Seminarjev so se udeleževali ljubitelji oblačilne dediščine iz vse Slovenije, pretežno Gorenjci, med njimi pa so bile najštevilčnejše šivilje in garderoberke folklornih skupin, ki se ukvarjajo z interpretiranjem preteklih načinov oblačenja. Na posameznih seminarjih so sodelovali poznavalci različnih področij, ki so povezana z izdelovanjem oblačil, na primer tkanin, krojenja, usnjarstva ipd. Med vsemi izobraževanji je v udeležencih tlela želja, da bi bila oblačila predstavljena tudi v knjigi, kjer bi bili ob nazornih fotografijah predmetov navedeni podatki, ki so pomembni pri njihovem poustvarjanju (velikosti, mere, kroji, nadrobnosti okraševanja ...). Delo sodelujočih na seminarjih je v knjigi opisala Tatjana Dolžan Eržen: »Oblikovala se je delovna skupina Gorenjskega muzeja: dokumentalistka Helena Rant je pazljivo zapisovala spoznanja s seminarjev, potem pa je zelo podrobno fotografirala vsako predstavljeno oblačilo in izdelala priročne skripte. Konservatorica Marjanca Jeglič je kustosinji etnologinji pomagala pri pripravi, pakiranju in transportu oblačil za seminar. Tako odlično dokumentirano sodelovanje med muzejkami in folklorniki je bilo povod za odločitev, da našo zbirko oblačil predstavimo z razstavo in jo objavimo v katalogu« (str. 18).

Sodelovanje Tatjane Dolžan Eržen z ljubitelji oblačilne dediščine se je na-

daljevalo v študijskem krožku. Tam so soustvarjali Helena Rant, Marjanca Jeglič in Irena Gortan Armanini iz Gorenjskega muzeja ter Alenka Pakiž, Tadeja Pance, Olga Bevk, Joži Šmid, Mojca Gubanc, Iva Legat, Andreja Stržinar, Katarina Šrampf, Brane Demec, Jana Vilman in avtor prispevka. Prizadevanja za izdajo knjige so bila tesno povezana z željami ljubiteljev. Tatjana Dolžan Eržen: »Želeli smo si izdati knjigo, ki bo uporabna vsem, ki poustvarjajo oblačila preteklih dob, torej tistim, ki že imajo nekaj znanj s področja krojenja in šivanja. V zadnjih letih opažamo večje zanimanje za stara oblačila, ne samo pri folklornih skupinah, ampak tudi v društvih starodobnikov, ki predstavljajo kolesarjenje, smučanje, vožnje z različnimi vozovi in za to potrebujejo kostume. Verjamemo, da v Gorenjskem muzeju zbrana oblačila ne smejo ostati skrita v depojih, želimo, da se vrnejo med ljudi in jim pomagajo kakovostno obujati spomin na preteklost. Prepričani smo, da bodo zaradi takšnega cilja fotografije in opisi vsem drugim bralcem še bolj zanimivi« (str. 19).

Ideja, da morajo biti zbirke, ki jih hranijo muzeji, čim bolj dostopne ljudem, je eden od temeljev sodobne muzeologije, kar Tatjana Dolžan Eržen s svojimi sodelavci uspešno uresničuje. Tako je luč sveta zagledala knjiga, kjer je s fotografijami in opisi podrobno predstavljenih okrog 200 oblačil, ki so bila izdelana v 19. ali

v začetku 20. stoletja. V kataloškem delu so naprej predstavljena ženska oblačila (trije kožuhi, devet kril z životkom, trije životki, dve krili, krojeni na pas, sedem špenzerjev, 12 kočemajk, pet bluz, osem rokavcev, devet spodnjih kril, dvoje spodnjih hlač, trije pari nogavic, šest avb, štiri zavijače, sedem čelnikov, 11 peč, osem naglavnih rut, sedem predpasnikov, deset ovratnih rut, dva robca, dežnik, trije kosi nakita, štirje pasovi, devet sklopancev, osem trakov in pentelj ter eni čevlji), v nadaljevanju moška oblačila (trije kožuhi, suknjič, štiri irhaste hlače, trije telovniki, spodnje hlače, dve kapi s cofom, trije klobuki, sedem ovratnih rut, pas, dva kosa nakita in dva para cokel) in nazadnje otroška oblačila (kočemajka, kožušček, dva povoja za dojenčka, pindekelček, spodnje hlače in kapica). Sledi poglavje z opisom materialov, iz katerih so v 19. in na začetku 20. stoletja izdelovali oblačila, in seznam literature o oblačilni dediščini Gorenjcev.

Verjamem, da bodo lepo oblikovano knjigo z zgovornim fotografskim gradivom in opisi v roke radi prijeli vsi, ki jih zanima oblačilna dediščina. Precejšen del zbirke oblačil Gorenjskega muzeja je z njo postal dostopen javnosti, kdor pa si želi še bolj poglobljenega preučevanja, so mu – vsaj kolikor sam poznam delo v Gorenjskem muzeju – vrata vedno na široko odprta.

